

Miri Varon Meddig

Ha már mindenből elegendem lett, elmentem otthonról, és kiültem a kötömbökre. Egymás hegyénhátán álltak a szomszédunk, Amiháj ablaka alatt, aki hegedült, és Csajkovszkijt hallgatott, mikor az utcánkban mindenki mást csak a hírek, Sosana Damari és a kíváncságműsorban lejátszott vallásos énekek érdekeltek. Az ablaka rácsainál ültem, a hátamat a hűvös falnak támasztva és az utcát figyelve, ahol kocsik bukácsoltak az eső vájta kátyúkban. Az ablakból Csajkovszkij hegedűversenyének hangjai szálltak felém, Amiháj ezt a darabot szerette. Miután meghallgatta a lemezt, elejétől a végéig elfütyülte az egészet. Ilyenkor a hátán feküdt, a feje alatt az édesanyja, Pnina hímmzett párnája, a lábával verte az ütemet, és a kezével vezényelt hozzá. Így tanultam meg a falon keresztül az egész darabot: előbb a zene, azután a fütyülés, végül a felszabadult nevetés. Néha Pnina bekopogott az ajtaján, és vele nevetett. Senki nem tudta, min nevetnek. Az ablakon át rövid, szaggatott suttogások csöppentek a fülembe, máig sem felejtettem el, milyen kellemesek voltak.

Amiháj finom lelkű, jóképű, értelmes fiú volt, és a nővérem, Avivale „végtelenül és mindörökre” szerette őt. Hallottam, amikor titokban ezt mondta anyának. Péntek délutánonként Amiháj felhajtott ujjú fehér ingben, frissen vasalt khaki színű nadrágban és benedvesített hajjal ment el otthonról. A két legjobb barátja, Avrasa és Nahumi a tánc után úgy osontak be a szobájába, mint egy titkos szentélybe. A szemközti ágyon ülve behunyt szemmel hallgatták a zenét és a hangját, mely lágyan zengett, mintha hámozott gyümölcsöt kínált volna nekik, könyörögve, hogy ízleljék meg. Avivalét is hívták, de ő túl szégyellős volt ahhoz, hogy elmenjen.

Egyszer, amikor hazaértek a gimnáziumból, a kapujuk mellett álltak kettesben, Amiháj a lábához támasztotta kopott bőrtáskáját. Körülnézett, és szerelmet vallott a nővéremnek. Nem tudom, hogy komolyan gondolta-e, hisz „poéta” volt, ahogy apám mondta, de Avivale utána hetekig csak ült az asztalnál, és hozzá se nyúlt az ételhez. Apa is na-

gyon érzékenyült akkoriban, és egy szerelmes dalocskát dúdolgatott rettentő hamisan. Azt hitte, hogy komoly a dolog, de hamar kiderült, hogy ez csak múló kamaszszerelem.

Egy évvel később a nővérem váratlanul férjhez ment, és az urához költözött, hogy egy test és egy lélek legyenek, ahogy apám mondta. Neve Seánban laktak, Cvika főiskolára járt, és nem volt egy vasuk sem. Egyszerűen képtelenek voltak kiszámolni, mennyi a bevételük és mennyit költenek. Így hát apám minden szerda délután felszerszámozta Grisát, a szamarat, felpakolt engem és az öcsémet, mint két fej káposztát kabalának, és kimentünk a faluban lévő állomásra csomagot küldeni Avivalénak. Anyám főtt zöldségeket, süteményt és édeségeket küldött nekik, nehogy, Isten ments, éhezniük kelljen.

A kevés pénzt és a vegyeskereskedésben felhalmozott tartozást leszámítva az élet nagyon édes volt. De hát így van ez, ha az állatok élni akarnak.

Úgy fél évvel a sínai hadművelet előtt Amiháj elkezdett a nesz cionai Hamajdalával járni. A szomszédunk, Joszel Gilerman, Amiháj apja, megsúgta apámnak, hogy ez a Hamajdala nagyon finom teremtés, keveset beszél, és könnyes szemmel hallgatja, ahogy Amiháj hegedül. A király lányának dicsősége belülről fakad, mondta apám, és Joszel bólogatva helyeselt. Királylány vagy sem, Hamajdala tényleg szép volt, és zongorázott is...

A péntek esti fürdés után az öcsém és én felmáztunk a kilátóba a gránátalmafára. Az öcsém hazugságokat mesélt, és a csúzlijával gyakorolt, én meg Amiháj ablakát bámultam. Az öcsém azt mondta, biztos, hogy Ethel és Julius Rosenberg tényleg kommunista kémek, és villamosszékét érdemelnek. Ostoba vagy, kiabáltam, nincs neked se szíved, se eszed! Csak azért ismételteted, amit az utcán hallottál, hogy engem bosszants! Ártatlanok és kész, ezt mondta apa. Egyébként is, kell, hogy legyen igazság ezen a világon. Erre a mondásra, melyet anyánktól tanultam, nem tudott mit felelni, úgy

döntött hát, hogy versenyezni fog velem a kétjegyű szorzótáblából. Ő kérdezett, én meg az ágyamon kuporogtam, rögtön megadtam magam, és az utcát kémleltem segélykérőn.

Már őszt volt. Joszel Gilerman szép egyformán nyírt fái közt hűvös lett az árnyék. Amiháj eloldozta a biciklijét az utcán heverő fémhorgonyról. Fehér kötött pulóvert viselt az elején cipzárral, szoros garbónyakkal. Hátraférsült, nedves, fekete haja szabadon hagyta sápadt homlokát. Megrázta a kerékpárt, letörölte a hátsó ülést, és ekkor, mint egy lehajtott fejű sáfrány, kilépett az ajtón a nesz cionai Hamajdala. Mindkét válláról egy-egy érett narancsra emlékeztető, élénk narancssárga üveg lógott. Hátrafordult, hogy átölelje Pnina Gilerman vállát, a fordulat és az előrehajlás alatt kivillant keményített fehér alsószoknyája. A lábán ragyogott az elegáns, fehér lakk félcipő, amelyet én még álmodban sem merészelttem volna kérni. Kettesben végigsétáltak az utcán, a bicikli mellettük gurult. Amiháj egyik kezével a vázat fogta, a másikkal a lány derekát. Úgy táncoltatta az ujjait a dereka ívén, mint ha még mindig hegedülne, Hamajdala pedig a vállára fektette a fejét, mint aki épp fényképezkedni készül, hogy megörökítse a pillanatot. Az öcsémnek elállt a lélegzete. Amiháj megérintette a szájával Hamajdala homlokát, behunyta a szemét, mint a filmekben, és én éreztem, hogy színes lepkeszárnyak igyekeznek kiszabadulni elnémult torkomból. Hirtelen öcsém csúfolódó hangja töltötte be az utcát:

Szerelmesek, mek-mek-mek, szerelmesek, mek-mek-mek...

Meglöktem őt, erre kaptam egyet a fejemre. Fejfelé lefelé leesett a fáról, és egész este mindenki engem szidott.

Később, amikor már mindenből elegendem lett, szokásom szerint leültem a kötőbökre Amiháj ablaka alá. Az egymás hegyén-hátán álló tömbök a tornaterem építése után maradtak ott, és Pnina Gilerman megőrizte őket, hogy felmászhasson rájuk, és kívülről is letisztíthassa Amiháj ablakát. Pnina azt akarta, hogy Amiháj körül minden szép és makulátlanul tiszta legyen. Ott ültem egyedül a rejtkehelyemen, és hallgattam, ahogy Amiháj hegedült. Mikor a nesz cionai Hamajdala elkezdett hozzájuk járni, azt mondta anyám, csak akkor menj, ha meghívják. Mikor szerelmesek vannak a házban, nem ülünk az ablak alá kémkedni.

Avivale úgy szerette Amihájt, magyarázta anyánk, mint egy testvért. Nagyon okos fiú, és soha nem bántotta őt meg, de nem lett a dologból igazi románca, és a lányoknak gondolniuk kell a jövőre is. Két hónappal azután, hogy megismerte Cvikát, a nővérem hirtelen bejelentette, hogy férjhez megy, erre apám rögtön eladott két borjút, és megpróbált kölcsönöket szerezni, de erről már egy másik történet szól.

Egy reggel anyám az útiruhájában és az ünneplő cipőjében Neve Seánba utazott, mert Avivale a titkárság telefonján keresztül elárulta neki, hogy reggelenként rosszul van. Titokzatos arccal tért vissza, és állandóan suttogott. Nehogy a kicsik meghallják, mondta jiddisül apának. Nehogy elterjesszük az újságot, hisz meg kell várni, hogy minden rendben van-e, és nem hiányzik, hogy számolgatni kezdjék a hónapokat. Az öcsém, hogy bosszantsa őt, szándékosan elmesélte a barátnőimnek. Mutatott egy fehér foltot az egyik körmén, és bölcsessége teljes tudatában így szólt: a nővérem kisbabája most még nem nagyobb ennél a pöttynél. Mielőtt elaludtam, a nővérem hasában növekedő és formálódó kis foltra gondoltam, a kövér lábacskaíra, és furcsánál furcsább neveket találtam ki neki. Nagyon sajnáltam a testvéretemet, aki nem jött haza, mert anyám megtiltotta, hogy utazzon, cipeljen, teregessen, és varrógéppel varrjon. Ez csak a szabályok egy része, mondta anya.

Az öcsém és én számoltuk a hónapokat, mert tudtuk, hogy valami csodálatos fog történni, de nem minden történik pontosan úgy, ahogy elképzeleli az ember.

Azon a napon, mikor Avivale betöltötte a kilenc hónapot, elkezdődött a sínai hadművelet. Két héttel azelőtt hazajött Neve Seánból, mert Cvikát behívták, hogy a telefonok mellett üljön. Csak az árvaak szülnék egyedül, mondta anyám. Ideköltözik, és velünk lesz, amíg elmúlik a zaj.

A tél lopva érkezett. Reggelre a gránátalmafa utolsó leveleit az árkok földhányásaira halmozta a hideg szél. Két nappal a nővérem érkezése előtt apám kacskaringós árkokat ásott a titkárság utasításai szerint. Avivalénak külön helyet alakított ki az árokban, hogy legyen hova tennie a hasát. Mikor befejezte az ásást, megállt, és szomorúan nézte a sebesült talajt és a fölhalmozott földhányásokat a növények és a gyepek közt. Ki tudja, mennyi idő telik el, nyögte, míg újra udvar lesz itt.

Nem engedtem az öcsémet elmenni otthonról, mert attól féltem, hogy bármelyik pillanatban elkezdhet Avivale szülni, kiabálni fog, és vonaglik majd a fájdalomtól. A nővérem fel-alá járkált a szobák közt, és mindent összekészített, hogy ne zavarjon majd senkit. Ha nyögött egyet, rögtön anyámhoz szaladtam teli torokból kiabálva: Kezdődik! Kezdődik! A sok hasonló eset miatt már nem hallgattak rám, mikor Avivale tényleg a fürdőszoba csempéjének dőlt, és azt mondta, azt hiszem, menni kell.

Elküldtek, hogy hívjam Beckert, mert neki volt egy teherautója, és ő volt az egyetlen, aki segíthetett a testvéremnek. Míg futottam, a nővérem életéért imádkoztam, mert tudtam, hogy valami rettenetes fog történni. Becker teherautója ott is állt a ház mellett, de ő maga nem volt otthon. Végül mindnyájan a Grisa szamárkordéján érkeztünk a szülőotthonhoz. Avivale visszafogta magát, és nem szület meg útközben.

Esős kora téli este volt, mikor elkezdődött a sínai hadművelet. Az asszonyok a házak ablakában álltak, és fekete papírokat ragasztottak fel az elsötétítéshez. A szülőotthon kertjének hatalmas fikuszai között egy fapadon ült apa és anya, úgy tettek, mintha újságot olvasnának. Apám arcán látszott az aggodalom a háború miatt, anyám néhány percenként ment egy kört, azaz a szülőszoba ablaka alá állva megpróbálta felismerni Avivale hangját, és beszélni vele az üvegen keresztül. A függönyök be voltak húzva, és csalódottan tért vissza. Megint leült, beszélt, tett egy kört, megszidta az öcsémet, és őrt állt.

Cvika a kellenél egy számmal nagyobb egyenruhában, soványan és ijedten érkezett a kórházba. Apám letámadta őt a hadi helyzettel kapcsolatos kérdéseivel, melyekre nem tudott felelni, csak azt hajtogatta, látnom kell őt, ki tudja, mikor engednek el legközelebb. Az alsó ajkát harapdálta, és a szeme szikrát szórt. Apám leültette a padra, adott neki egy szendvicset, és vállon veregette. Háborúban fiúk születnek, mondta, és hamarosan hallunk majd az új emberkéről. Igen, hamarosan, mondta anyám, és összeszorította a száját, mert a sírás környékezte. Ő ott szenved, és ti kenyeret esztek retekkel. Cvika megdermedt rágás közben, és visszavette a szendvicset a padra. Anyám fölemelt fejjel ismét visszatért őrt állni az ablak alá. Az öcsém ellenőrizte az árkok mélységét, és arról faggatta apánkat, mi történik, ha éppen most lesz légiriadó. A pad-

szélén ültem, a sapkám a fülemre húztam, hogy ne halljam a kiáltásokat. Tudtam, hogy a háború miatt nem tudtak máshol hagyni minket, de teljes szívemből imádkoztam, hogy legyen már meg, aminek meg kell lennie. Hirtelen két éles, rettentő sikoly harsant fel az udvaron, mintha egy idegen vadon mélyéről törtek volna fel: meddig?, nyöszörögte, ami nemrég még Avivale hangja volt. Meddig? Eddig, felelte az orvos mély hangja, és utána rögtön gyereksírás, dühös, éber, új és meglepő, mint egy váratlan injekció. Mint az égés. Anyám az ablaknak dőlt, és végre elégedetten sírni kezdett, Cvika futva eltűnt a szülőotthon kapuja mögött. Apa kezét adott nekünk, és azt mondta, mazl tov, nyamvadtak, teljesen elfeledkeztek rólatok. És így is volt.

Mire Avivale hazajött, az ablakokat már elsötétítettük. Ez a baba nem fogja tudni, mikor van nappal, és mikor éjjel, mondta anyám. Apa a rádió mellett ült, a híreket hallgatta, és tanácsokat osztogatott légiriadó esetére. Avivale kában lézengett, és szokás szerint most sem emelte fel a hangját. És te azt mondtad nekem, hogy ez emberi, súgta időnként anyának. Nem az. Anyámat más dolgok foglalkoztatták. Takarított és szervezkedett, feladatokat adott nekünk, és vigyázott, hogy csend legyen. Az a fontos ilyenkor, mondta, hogy legyen teje.

Avivale, aki mindig visszatartotta a sírást, és az alsó ajkát harapdálta, hogy egészen elfehéredett az álla, egy pelenkát tett apánk vállára, és odaadta neki a takarókba bugyolált apróságot. Apa az ebédlőasztal körül sétálgatott vele, és hamisan a fülébe suttogta kisbaba-himnuszát: aludj, fiam, aludj már, ne sírjál, melletted van anyád, és vigyáz rád. A kicsi Avivale könnyörgése ellenére egész éjszaka sírt. Mindenben visszafogja magát ez a lány, mondta anyám, és tenyerével megütögette a patikából kölcsönkért fehér köpeny alatt domborodó csípőjét, nem sír, nem eszik, és a végén nem lesz majd teje. Minden reggel imádkoztam, hogy elég teje legyen a nővéremnek, különben a baba nem lesz erős, és ki tudja, milyen beteges ember lesz majd belőle, ráadásul egy ilyen országban, ahol egy férfinak el kell bírnia a puskát. Az öcsém és én segítettünk megpakolni a boltban a szamárkordét barna sörrel, és Avivale mellett állva figyeltük, betartja-e, amit anyánknak ígért.

Délután megengedték, hogy sétáljunk egy kicsit

a tojáshoz hasonlatos, fehér fából készült babakocsival, mely zötyögött és csúszkált a gödrös, sáros talajon. Oldalnézetből azt képzeltem, hogy egy angyalszárnyat látok benne, olyat, mint az almaarcú angyalok szárnyai a rajzos „díjakon”, melyeket gyűjtöttem. Mélyen behajoltam a kocsiba, mint egy összeesküvő, szagolgattam a pici meleg fülecskéjét, csukott szemmel puszilgattam őt és gügyögtem neki. Menjünk már. Megfojtod őt, mondta az öcsém, és toppantott. Nem mentünk Pnina és Joszel Gilerman háza felé, mert féltünk találkozni velük. Azt mondták, hogy másnap kiment Pnina az udvarra, és a haja az utolsó szálig ősz volt. Egy éjszaka, mondta apám, és nyoma sem maradt annak a hajnak, amely miatt a Sekler ültetvényén dolgozó szép cigánylánynak nevezték őt.

Elküldtek engem Mina nővérért, hozza el a régi mellszívót, és tanítsa meg a nővéremet szoptatni. Útközben arra gondoltam, hogy a sínai hadműveletben elesett katonákat biztosan a sivatag szélén temetik el, míg a szüleik megerősödnek, és vissza lehet őket hozni Izraelbe. Megkerültem Gilermanék házát, és az ültetvényen át mentem, az út szélén, ahol sűrűn burjánzott a gyom a sárban. Messziről láttam, hogy apám a kordéban ülve zsákokat visz a szekerekhez. Mikor odaért hozzám, megkérdezte: Honnan és hová? Miért az ültetvényen keresztül mész? Azt feleltem, hogy félek találkozni velük. Akkor menj körbe, mondta. Igazad van. Olyan ez, mint egy kötés nélküli sebet bámulni. Este elment apám Gilermanékhoz, és hosszú órákon át üldögélt Pninával. Joszel még nem volt képes beszélni.

Mikor apa hazaért, „elment lefeküdni”. Ilyenkor elküldtek minket mogyorót válogatni a raktárba. Mióta megtudta, hogy a családja elpusztult „ott”, időnként lefeküdt, és dohányzott. A plafont nézte, a füst betöltötte a szobát, és bevette magát a ruhákba. Utána anyám kiszellőztetett, és nem szólt egy szót sem. Még a baba is hallgatott. Talán azért, mert a mellszívó segítségével Avivale mégiscsak megtanulta, hogyan szoptassa meg anélkül, hogy felidegesítené.

Úgy emlékszem, csendes éjszaka volt. A sírás miatt elapadt a nővérem teje, és anyám egész este tejbegríztt főzött a picinek. Túl gyorsan befalta, mert ő is olyan mohó, mint az öcsém, aztán fulladozni kezdett, és mindent kihányt. Mindenki körülötte állt, Avivale sírt, anyám takarított, apám

meg a vállára vette az apróságot, és sétálgatott vele. Lefekvés előtt apám elvitt minket megnézni az elsötétítést. A Gilermanék háza mögötti dombon álltunk, és figyeltük a sötétséget. Avivalének azért ment el a teje, mondta apám, mert nem képes elbúcsúzni. Néha muszáj elbúcsúzni. Ő volt az első szerelme, még ha csak kamaszszerelme volt is, úgy látszik, nem múlt el nyomtalanul. Ráadásul csak az imént történt minden.

Reggel megint elmentünk barna söréért. Nem volt tanítás, és a háború már a levegőben lógott. A bakon ültem, előttem ringatózott Grisa szamár szürke, ráncos feneke. Hátul zörögtek a sörösüvegek, melyek majd meghozzák a tejet a nővérem mellébe, és olyan erőssé teszik a kisbabát, amilyennek egy férfinak lennie kell. Amiháj hajára gondoltam. Mi lesz a hajjal, mikor a halott embert a földbe tesszik? És mi lesz a frissen vasalt katonai nadrágjával, a fénylő szemével? És a homlokába hulló tinccsel? Csak véletlenül született falun, mondogatta róla anyám. Nézd meg a bőrét, az ujjait. Ha észrevette, hogy a kapujukban álldogálok, odahívott, és azt mondta, gyere kislány, számoljuk meg a szeplőket az orrodon. Talán holnapra eltűnik néhány.

Este a tükör előtt üvegekre csavartam fel a hajamat, és ruhacsipeszekkel tűztem meg. Az egészet letakartam egy kemény szélű konyharuhával, és nagyon óvatosan feküdtem le. Reggelre a csipeszek belegabalyodtak a hajamba, és anyám haragos türelmetlenséggel szedte ki őket. A hajam ugyanolyan egyenesen és csúnyán hullott a homlokomba, és a szeplők is a helyükön maradtak.

Negyven nappal a háború kitorése után történt. Senkinek nem volt kedve ünnepelni, mert a szülés előtt néhány nappal behívták az összes fiatait. A boltban azt mondták, hogy ezúttal ez nem egy helyi hadművelet, mint a Kineretnél, és hát ott sem végződött békésen a dolog. Annak ellenére, hogy senkinek nem volt kedve mulatni, anyám úgy döntött, hogy ünnepséget rendez a baba születésének tiszteletére. Pnina Gilerman vállalta, hogy segít neki, így azon a napon mindketten a konyhában álltak, és tésztát keverték a fehér zománcozott edényekben. A fejük lisztes volt, a kezük pedig nedves és édes a krémtől. Mi körülöttük sündörögtünk, lenyaltuk a habverőt, az edények falát és a kanalakat. Hirtelen kopogás nélkül kinyílt az ajtó, Glass állt ott a titkárságról az orvossal. A baba jól van, kiabálta az öcsém az orvosnak, de rögtön el-

hallgatott. Az orvos a fejére tette a kezét. Glass valami bevezetőt motyogott, végül azt mondta, elkezdődött a háború a Sínai-félszigeten, és veszteségek is vannak. Kinézett az ablakon. Anyám és Pnina letette az edényeket az asztalra. Az orvos odament Pninához, aki némán rázta a fejét. Átölelte, és így szólt, a mi Amihájunk elesett.

Pnina arca halálosan elsápadt. Anyám elájult, és minket kivittek a konyhából. Ekkor két éles, rettentő sikoly rengette meg az utcát. Később azt me-

sélték, hogy mikor Pnina kiment az udvarra, ősz volt a haja.

Apám elvitt minket sétálni. Mikor visszaértünk, az öcsém megállt az árok mellett, és belevizelt. A háborúnak vége, mondta, és a kisbát Amihájnak fogják hívni.

Héberből fordította: Stökl Judit

Jebuda Amihaj

Végtelen vers

*Modern múzeumban
ősi zsinagóga.
A zsinagógában
én.
Bennem
szívem.
Szívemben
múzeum.
A múzeumban
zsinagóga,
abban én,
bennem
szívem,
szívemben múzeum.*

Jákov Altmann fordítása